

«si no estudies, el professor et *tombarà* i no et pagarem més estudis» (Bna. 1917). 'Fer deglutir': a la vella gitana borratxa: «--- Lo traguejar / que us posa el cap com un bombo. MAP.: —No ho crec: si només me'n *tombo* / cinc porrons cada menjar», Pitarra (*Lo Cantador*, Gat. I, 94); 'abocar el contingut d'un atuell': «Aquesta carn cal guisar-la en una olla de test de Traiguera, amb un foc lent --- de manera que els trossos de carn vagen desplaçant-se del fons; cal *tombar* el contingut a poc a poc, a *tombets*, dins del continent de terrissa --- s'ha fet una salsa espessa ---», Carles Salvador (*Les Festes de Benassal*, 69).

En el sentit de 'caure' ha sortit d'ús en el cat. central, talment que avui l'hi sentim com un gallicisme, però no en l'ús popular d'algunes comarques, i es manté ben viu a les Illes. No se n'estigué pas el poeta èpic: «Trenta fills m'enrotllaren, batallers de coratge / --- / y abans que la nit *tombe*, ja mare no seré»; potser Verdaguer, que va usar-lo des de noi en el seu rústic Folgueroles, si bé l'eliminà generalment en la versió definitiva, no sols en aqueix passatge *Atl.* (v, 11a) sinó també en d'altres, ix, 15c. «S'aterra 'l castell d'homes --- / ab los blocs, en horrible cascada a capbussos / de cel amunt a terra, de terra a mar *tombaren*, / de montanya en montanya capgirellant al fons» «va encara pels abismes *tombant*, rodoladissa», *At.* viii, 23a; «la canto capbussada, *tombant* al precipici, / del món en les entranyes, com boja, desperçant», *Atl.* ix, 15c; v, 2a.

Comarcal, més llicència poètica; d'ús mall. ben general: «Oh sí, que quan a lloure bramulen les ventades, / y sembla entre l'escuma que *tombi* lo penyal, / llavors ell riu y canta, més fort que les onades / ---»; «mirau l'horda de titans qui, destrossada, / sens desfer-se dins les ones va *tombar*, / y per segles romangué petrificada / en se tràgica actitud sobte la mar», Costa (*Pi de Formentor*, v. 27; *Costa Brava de Mall.*, v. 2). «Vòstron posat no té semblança, / tan divina reresa alcança: / només li guarda retiramça / el del Minyó qui us *tomba* sobre el pit, somrient», Bart. Guasp. (*IdOr* ix, 11). I sembla que també en el Maestr.: «així aquells eslidans, pronte reculen, / quins de la mort no *tomben* baix la grapa», GaGirona (*Seidra*, 39).

Sobre els diversos sentits del mot, vegeu la nota i el repertori d'exemples que en publicà AMAlcover, *BDLC* viii, 142-7. En fi notem que en el NO., ben natural, hi ha formes d'aquest verb intermèdies en un sentit o altre amb les castellanés i les occitanes: a l'Alt Pallars *tumbà* amb *u* (pres. 3, *túmbe*), però amb el sentit de girar; a Benasc amb *o*, però amb el sentit de caer rodondo: *si no qués tombà la escalera agarrate al balagosto* ['balustre, barana'], Ferraz, 28.

Renunciarem a detallar els usos de les altres llengües romàniques, comptant amb el DCEC (TUMBAR) i el FEW; per a l'it. *tombolare* es trobaran indicacions en Rohlf's, *It. Gramm.* i AngPrati; per al gall.-port. i el basc, *DECH* v, 692b29-52; sobre l'it. i les formes germàniques, deixem-nos informar per Th. Braune, *ZRPb* xxii, 197ss. i 206-8, però no guiar per les seves

fantasies germanitzants: hi ha fraternitat onomatopeica i res més.

Crido només l'atenció, sobre alguns punts esparsos, que donen reflexos il·lustradors sobre usos catalans: per exemple *tumbà* significa 'matar' a Còrsega (Rohlf's, *op. cit.* II, 439). Ja és quasi això, com ho és en certs usos catalans, en alguns textos occitans entorn de 1200: «vezén de totz, es lo paiàs [PAGANUS 'descreient'] *tumbatz*», *Daurel e Beton* 1750 (cf. EmLevy, *ASNSL* cxliii, 89); sense descartar que aquí pugui haver-hi una *ü*, en general tenim el fonema *u/ø* en llengua d'Oc; com, p. ex., en casos en què es mostren els antecedents d'importants derivats nostres, com quan *tombar* és 'fer tombarelles acrobàtiques': «saphas trobar: [sí, però:] / e gen(t) *tombar*» amonestava Guiraut de Calansó (fi S. xii) el seu *Fadet Joglar*, v. 14, car es mirava com una de les habilitats apreciades en el bon joglar (cf. WKeller, *RFgn.* xxii, 157, i veg. infra fr. ant. *tumer*).

En les formacions de creació expressiva i onomatopeica, s'ha d'esperar ja l'aparició de variacions fòniques. Que el grup MB es canviï en *m* per fonètica històrica, és normal en cat. (i cast. i gc.); que es conservi en les altres llengües rom. (fins el mossàrab, el gall.-port. i l'oc. no gascò) és també la cosa normal, i tanmateix no pot sorprendre que en mots d'aquesta formació es donin excepcions en un sentit o en l'altre, i que dins cada llengua es produeixin arranjaments afectant les variants a tal o tal matis, o a tal ús. El cat. *tombar* n'és una de conspícua, i allò ens ha de ser tan present que fóra ingenu sorprendre-se'n. D'altra banda també és veritat que hi ha una variant en *-mar* que en cat. ha tingut vida considerable; amb les diverses accs. mateixes de *tombar*, encara que distribuïdes amb algunes diferències geogràfiques, o matisades al tractament.

Molt menys sovint que *tombar*, però ja en trobem alguns testimonis antics. Alart ens en dóna un de 1414: «com dita parèt sia molt perilosa de *thomar* e caure sobre la casa de mi ---» (*InoLC*, R-5-175); els sentits són sempre entorn de caure o anar a parar, i en general hi ha la idea de 'anar a petar o xocar contra alg. c.'; i, en forma paral·lela a *tombar*, és antic l'ús intr., i l'ús causatiu que en fa un transitiu; també força com a participi. Apareix sovint en unes memòries vigatanes, referents a Vilalleons, en el S. xvi: «venc gran vent, e féu *tomar* lo roure sobre tres fills seus --- vingué altra vent, qui llevà lo roure, en sopols, qui *tomat* avia ---»; «com en Bernat Sabatés fos *tomat* de una gran roca, y se trencà un bras ---», «com en G. Vinyals --- fos *tomat* de un gran om ---» a. 1584 (FSolà, *Monogr. Històrica de Puig-l'agulla*, Vic 1916, p. 127). D'altra banda a certes valls aragoneses, tenim la forma reduïda *tomar*, amb el valor de 'girar'; el mosso de llaurança: «--- a la güelta: / —*toma* baxo! —dice / lo moxo que siembra— *toma* arriba— / dice», MzCoarasa (*Añada 'n Echo*, p. 72).

Observem usos particulars rossellonesos i mall.: «--- nos viem a vení / una carretada de palla; / lo carreter s'és endormit: / arreu, en Pere, l'aixurit, /